

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”
БЛАГОЕВГРАД**

ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА ПО ЛИТЕРАТУРА

Рецензия

за дисертационния труд „Митът Яворов и списание „Златорог“
за придобиване на научната и образователна степен „Доктор”

научна област *2.1 Филология*

научна специалност *История на българската литература*
(*Съвременна българска литература*)

Рецензент: Доц. д-р Елена Азманова-Рударска

Докторант: Марияна Николова Папазова

I. Кратки биографични данни за докторанта

Марияна Папазова е родена през 1976 г. През 2000 г. е придобила магистърска степен по специалността „Българска филология“. В периода 2015-2019 година е преминала последователно четири квалификационни степени в ДИУУ към СУ „Св. Климент Охридски“ – пета, четвърта, трета и втора. От 2013 г. до момента заема учителската длъжност „Преподавател по български език и литература“ в Трето основно училище „Димитър Талев“, гр. Благоевград.

Марияна Папазова е зачислена на държавна докторантура през 2018 г. към докторската програма *История на българската литература (Съвременна българска литература)* към Филологическия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“, катедра „Литература“ с научен ръководител доц.д-р Роман Хаджикосев. За периода на докторантурата Марияна Папазова има 4 публикации по темата на дисертацията, от които една в чуждестранно издание.

II. Научни достижения на дисертационния труд

Актуалност.

Темата на дисертационния труд е дисертабилна, актуална и задължаваща предвид това, че подробните и задълбочени изследвания около списанието и ролята му за утвърждаването на Яворов като първостепенна фигура в българското литературно пространство са немного, но изключително високо академични и полемични, сред които се открояват разработките на М. Неделчев, А. Велкова-Гайдаржиева, Е. Трайкова, С. Василев и др. Поради това разгръщането в пълнота на контурираните вече проблеми от съвременната българска критика около „Златорог“ са обещаващо изследователско поле.

Докторската теза е разработена със старание и вещина, като са приложени библиографски позовавания върху факти, явления и процеси от 20-те, 30-те и част от 40-те години, допринесли за повторното митологизиране на Яворов по страниците на „Златорог“. Дисертацията впечатлява с вещина и самостоятелност, а анализите и изводите са прецизни, като изказът следва особеностите на научния стил.

Дисертацията е структурирана на принципа на постъпателното задълбочаване и натрупване на анализирания материал около основния проблем, като отделните глави са относително пропорционални и надграждащи главната тема. Съвсем естествено, две трети от представената разработка разглежда основният изследователски въпрос, който е концентриран в два аспекта – „Владимир Василев за Яворов“ и „Яворов по страниците на „Златорог“. Безспорно, почти задължително в тази поредност следва да бъде включен и въпросът за ролята на главния редактор Вл. Василев, което докторантката прави успешно.

Характеристика.

Представеният за защита дисертационен труд е в обем от 165 страници и се състои от уводна част, три глави, заключение и библиографски апарат. Всяка от частите е подчинена на изключително специфичното концептиране на проблема – да се изследва вторичното митологизиране на поетовата личност, възникнало като процесуален литературен феномен след Яворовата

смърт, и то по страниците на едно от най-известните литературни издания от това време като сп. „Златорог“. Ето защо, похвална е инициативата на докторантката да разгледа солиден корпус от текстове, за да разкрие процеса по конструиране на литературния мит – обхванати са повече от 100 текста (статии, спомени, писма, анализационни и публицистични материали), които са групирани, систематизирани и анализирани около основната идея.

Това мотивира основната цел на дисертацията, ясно очертана в уводната част – „да проследи редакторската стратегия на Владимир Василев в изграждането на посмъртното вторично митологизиране на Яворов“ (с.12). Изключително добро впечатление прави и прецизното полагане на съвременни авторитетни изследвания (С. Василев, М. Неделчев, А. Велкова-Гайдаржиева, П. Ватова, Цв. Ракъовски и др.) още в този раздел на изследването. Така се въвеждат основни фундаментални научни позиции и достижения, които няма нужда да бъдат повторно издирвани и доказвани. Тази научна находчивост осигурява възможността докторантката да се съсредоточи върху естествено произтичащите от такава цел конкретни задачи – чрез анализ на наличните по страниците на списанието текстове да се обективизират различните проявления на литературно-културологичния феномен.

Първа глава – „Литературният мит Владимир Василев и списание „Златорог“ – е разделена на четири части, в които се представят взаимоотношенията на гл. редактор с личности, носители на различни идейно-политически позиции – д-р Кръстев, Ив. Мешеков, Г. Милев, Ив. Радославов, К. Гълъбов, Ал. Балабанов, Т. Павлов, В. Червенков и др. В нея се очертават образите на списанието и на неговия редактор като обединители на нацията в кризисните следвоенни години. Като тръгва от едно изказване на Вазов, разработката полага в основата си концепцията за търсенето на модел за обединение и духовно издигане – не само в обществено-политическия, но и в културния живот. Екстраполацията на тази Вазова мисъл успешно и нагледно задава очакваните хоризонти на проучването в тази глава – „Златорог“ и неговата мисия на платформа за различни литературни стратегии и проявления, както и водещата роля на главния редактор Вл. Василев като основен двигател на този обединителен стремеж. Тук си проличава умението на докторантката Марияна Папазова да подбира

и подрежда факти от литературната история, критически рефлексии и документални материали в тяхната поредност и взаимност така, че да се опишат процеси и явления, залегнали в целите на дисертацията.

Втора глава – „Владимир Василев за Яворов“ – е конципирана в няколко относително свързани помежду си части, които последователно и хронологично разкриват отношението на критика и редактора Вл. Василев към българския поет и механизмите за неговата повторна митологизация. Тук подходът на изследователката е модифициран – най-напред започва със споменното, а след това откроява критическото. Тоест, конкретният проблем се поднася чрез неговата рефлексия, а после дипломантката се концентрира върху конкретните измерения на личната критическа позиция. За целта са привлечени писма, споменни материали и критически текстове, които разкриват пълнокръвно отношението не само на литературния критик, но и на грижовния приятел Вл. Василев. Критиката на Вл. Василев за Яворов преди да започне своя литературен живот сп. „Златорог“ е изключително балансирана, коректна, деликатна и преодоляла вълненията на времето. С критическа почтеност и литературна вещина редакторът тълкува поетическото новаторство и разкрива слабости на поета и драматурга. И докато втората част на тази глава обективизира публикациите на Вл. Василев към Яворов по страниците на „Златорог“ от 10-годишнината на поета до към 1934 г., то трета част разглежда многотомните издания на поета модернист като своеобразно отношение в литературните среди към Яворов, но и към редактора на съчиненията му. Породилата се полемика разкрива напрежението, което съпровожда всяко едно докосване до паметта за Яворов и това е много успешно доловено от докторантката, която отбелязва на с. 66 „За Владимир Василев запазването на спомена на личността, живота и творчеството на Яворов е мисия, която той осъществява до края на живота си“.

Трета глава – „Яворов на страниците на „Златорог“ – проследява хронологически всички публикации за Яворов в дългогодишното издание, като така очертава фигурата не само на твореца, но и на неговите издатели. А то не е никак малко – за 24 години „на Яворов са посветени 45 публикации, съставени са две юбилейни издания“, както констатира М. Папазова (с.70). Критика, юбилейни броеве, спомени, писма и документи, дори сведения от

комитета „П.К.Яворов“ – всичко бива представено като фрагменти, но и като необходима част от процес, който има за цел непрекъснатото обновяване на мита „Яворов“. Няколко са водещите тематични области – стилът на Яворов, лириката му, литературно-психологическия му портрет, сюжетът „Македония“, любовната тематика в творчеството му, текстове, посветени на юбилеите. Тогава някога, заедно с повторното митологизиране, започва и отделянето на поета Яворов от условностите и опеката на кръга „Мисъл“ – творческото му амплуа се развива успоредно на възприетите стереотипни контексти за литературен кръг. Като обхваща едни от най-интензивните критически текстове (В. Пундев, П. Росен, Й. Бадев, М. Николов, Н. Лилиев, Ал. Филипов и др.), докторантката открива различните прочити на времето, които вписват Яворов и в парадигмата на символизма, и го открояват като медиатор на две литературни поколения. Трета, четвърта и пета части на тази глава („Човекът Яворов“, „Македония“, „Любовта в творчеството на Яворов“ и „Юбилейни книжки“) осъществяват друг подход и търсят измеренията на социалното – неделима част от митологизацията на авторовата личност. Така наблюденията над поведенчески и маниерни стереотипи за Яворов както в биографичен, така и в социално-политически план непрекъснато „рестартират“ (с. 117) неговата автентичност. С подобна роля са и юбилейните броеве на сп. „Златорог“, които надграждат явлението Яворов в посока не само на неговото национално литературно битие, но и разширяват идеята за „вкореняването“ му в големия литературен канон.

Заключението на дисертацията поднася есенциално най-същностните поведенчески стратегии на сп. „Златорог“ и на неговия редактор Вл. Василев в изграждането на критико-рецепционистката апология на авторовата личност, от една страна, и Яворовата творческа същност, от друга. Процесът на проектиране на поета символист като титуляр в иконостаса на българската литература е започнало и преди Вл. Василев и „Златорог“, но те (редакторът и списанието, критикът и текстовете му) успяват да превърнат в своеобразен творчески празник Яворовото литературно наследство.

III. Оценка на представените материали

Прегледът на представените документи дава основание да се заключи, че процедурата е издържана според изискванията на Закона за развитие на

научния състав в Република България и съществуващите правилници за прилагането му. Освен дисертационния труд, на вниманието на уважаемото жури е предоставен и автореферат, който очертава точно и коректно съдържанието на работата, изведени са най-важните наблюдения и анализи от дисертационната теза, посочени са авторските приноси и свързаните с темата публикации. Със своето съдържание и структура той отговаря на двете основни цели – презентиране на резултатите от изследването и аналитично описание на темите, мотивите и методите от научната разработка на Марияна Папазова.

IV. Забележки

Изключително добро впечатление прави стремежът към усъвършенстване на дисертационния труд спрямо направените препоръки и предложените въпроси на вътрешната защита. Извършено е критическо осмисляне на разработената тема и от това са спечелили не само уводната част и заключението, но и съдържателните първа, втора и трета глава. Това е залог за нестихващ интерес и надграждане на постигнатото, което гарантира, че настоящото изследване не е случайно в биографията на Марияна Папазова, нито ще остане единствено и самотно явление, а ще бъдат разработени и нови литературнотематични полета от докторантката. Вероятно би могло да се прецизира още малко изписването на библиографския апарат, както и да се огледат още веднъж езиковите неточности – но всичко това е препоръка при една бъдеща подготовка по отпечатване на разработката.

V. Заключение

Като имам предвид достойнствата на научното изследване, напълно убедено и категорично подкрепям присъждането на научната и образователна степен „Доктор” на Марияна Николова Папазова за труда й „Митът Яворов и списание „Златорог“.

03.12.2022 г.

Благоевград

Рецензент: .....

(Доц. д-р Елена Азманова-Рударска)